

NAHL

﴿ ۱۶ ﴾ سُورَةُ النَّحْلِ

Bu Nahil sûresinin medenî olduğuna dair dahi bir kavi nakledilmiş ise de doğrusu Mekkîdir. Hasen, Ata,

Ikrim, Cabir hepsinin Mekkî olduğunu rivayet etmişlerdir. İbni Abbas yalnız üç âyetin Medinede Hazreti

Hamzedden sonra nâzil olduğunu söylemiştir. Ki bu üç âyet «

«وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ - أَلَى - بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

dur. Bir kavle göre de «

﴿ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا ﴾ . ﴿ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا ﴾ .
﴿ وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ ﴾ » âyetleridir.

Âyetleri : - Yüz yirmi sekizdir.

Kelimeleri : - Bin sekiz yüz kırk birdir.

Harfleri : - Yedi bin yedi yüz yedidir.

Fasılası : - ر م ن harleridir.

Bu sûrenin bir ismi de « سُورَةُ النَّعْمِ » dır.

Sebebi nüzul: - Bir rivayete göre şudur: Resulullah kâh katil ve istilâ gibi azâbı Dünya ile ve kâh Kıyamet

azâbiyle tahvif ediyordu. Kâfirler ise bunlardan derhal bir şey görmedikleri için tekzip ve istihzaya Kıyam

ediyor «hani getirsen a o azâbı görelim» diyorlardı. « اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ »

nâzil olduğu zaman sarsılmışlar ve aralarında demişlerdi ki «bu Adam Kıyametin yaklaştığı zumünde

bulunuyor, hele şu yaptıklarınız bir azından vaz geçiniz, ne olacak bakalım». Fakat taahhur edince yine «ya

Muhammed hani ya bizi korkuttuğun şey olmadı» demeğe başladılar. Binaenaleyh «

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ » nazil oldu. Bir müddet daha çekindiler, intizar ettiler, günler

imtidad edince yine «haniya ya Muhammed bizi korkuttuğun şeylerden bir

sh:»3083

şey görmeyoruz» dediler ve o vakit « **آتَىٰ أَمْرَ اللَّهِ** » nâzil oldu. Resulullah hemen sıçradı,

yanındakiler ne oluyor diye başlarını kaldırıp bakiştilar, arkasından « **فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ** » nazil

oldu . **اهـ** Şu halde demek olur ki bu Sûre azâb ve kıyamet va'dlerinin taahhurundan dolayı hasil olan

şüphelerin izalesi ve « **فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ** » emrinin takviyesi hikmetile nâzil olmuştur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ **آتَىٰ أَمْرَ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ**

Meali Şerifi

Allahın emri geldi, sakın onu isti'cal etmeyin, o sübhan onların şirklerinden münezzehtir, yüksek çok

yüksek 1

1. ﴿آتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ﴾ Allahın emri geldi - buradaki « امر » kelimesi «umur» un müfredi,

ya'ni iycabı ilâhînin mucebi olan şeyin ma'nâsına emrolmak muhtemil olduğu gibi «evamir» in müfredi, ya'ni

Allahın nefsi iycabı, hukm-ü fermanı ma'nâsına emrolmak da muhtemeldir. Ve ikisiyle de tefsir varid

olmuştur. Evvelki takdirde murad, küffara mev'ud olan azâb veya Kıyamettir. Fakat bu surette geldi demek,

gelmek üzeredir, gelmektedir, geliyor ma'nâsına mecaz olmak lâzım gelir « لَا تَسْتَعْجِلُوهُ »

buyurulması da buna karine olur. Zira gelmiş olsa idi emri vakî olurdu. Vakîi isti'cal etmek de muhal olurdu.

İkinci takdirde ise: onun vukuunu iycab eden « اتى » hukmullah geldi demek olacağından « اتى »

hakikatî üzeredir. Ancak « لَا تَسْتَعْجِلُوهُ » zahirinde

sh:»3084

bir istihdam gözetmek ıktiza eder. Ve bu suretle iki ma'nânın ikisine de riayet edilmiş olur. Ya'ni Allahın

emr-ü fermanı geldi ﴿ لَا تَسْتَعْجِلُوهُ ﴾ imdi onu isti'cal etmeyiz - o emrin mazmununu

ıvmeyiniz, acele etmeyiniz, olacaklar olacak, müşrikler kahrolacak

﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ Allah sübhanehu onların işrâklerinden

münezzeh ve müteâlîdir. - Binaenaleyh indallah şefaaticilerimiz olur diye tapıp Allaha şirk koştukları

şeylerin hiç birisinin onları Allahın emrinden kurtarmasına imkân yoktur.

Allahın emri geldiğini kim biliyormuş mu diyecekler? O yüksek ve mukaddes Allah:

﴿ ٢ ﴾ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

Meali Şerifi

Kullarından dilediğine emrinden rûh ile Melâike indiriyor da buyuruyor ki : şu hakikati bildirin: benden

başka ilâh yok, hemen bana korunun 2

2.

﴿ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾

kullarından dilediğine emrinden ruh ile Melâikesini indirir - elçiler gönderir. «

يُلْقَى الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ» âyetinde olduğu gibi burada da ruh ile murad, vahiydir. Çünkü vahiy,

bir şe'ni ruhîdir. Ruh da Allahın emirlerinden bir emir, ta'biri âharle şuunâtı ilâhiyyeden bir şe'in olduğu

cihette vahiy bir ruhı mahsus demektir. Ve bu suretle bu âyet, vahyin bir ta'rifini

sh:»3085

tazammun etmektedir. Ya'ni vahiy, Allahın emirlerinden bir bir rûhî şe'indir ki Allah tealâ, onu indi

sübhanîsinden Melâikesile kullarından dilediği kimseye indirir, emrini haber verir bildirir. İşte abdi ve

Resulü Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi veselleme de diledi o ruhu indirdi ﴿أَنْ﴾ şöyle diye ki

﴿أَنْذِرُوا﴾ inzar ediniz - ya'ni inkârının akıbeti vehîm olduğunu anlatarak nâsa bildiriniz

﴿أَنْهَ﴾ şu şanlı hakıkatı ki ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا﴾ benden başka ilâh yoktur

﴿فَاتَّقُونِ﴾ binaenaleyh bana ittika ediniz, benden korkunuz, şirk-ü isyandan sakınız. - Demek ki

bütün vahiylerin hâsılı bu iki esasta hulâsa idilir. Birisi tevhid ki kuvvei ılmıyyenin müntehayi kemalidir. Birisi

de takvâ ki kuvvei ameliyyenin aksayı kemalidir. Ve demek ki nübüvvet, kesbî değil vehbîdir.

Bu suretle delili sem'iyi tesbitten sonra hitabatı akliyye ile de te'yidi ma'rifet için buyuruluyor ki:

﴿٣﴾ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿٤﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٥﴾
وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٦﴾
وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٧﴾ وَتَحْمِلُ
أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بِالْغِيَةِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ
رَبَّكُمْ لَرؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٨﴾

sh:»3086

﴿٨﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ
لَهَدَايَكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٠﴾

Meali Şerif

Gökleri ve Yeri hakk ile yarattı, o, onların şirkinden yüksek, çok yüksek 3 İnsanı bir nutfeden yarattı, bir de bakarsın o, natûk bir muhasım kesilmiştir 4 En'amı da yarattı, sizin için onlarda bir ısınıklık ve bir takım menfaatler vardır, hem onlardan yersiniz 5 Akşam getirir, sabah salarken onlarda sizin için bir cemel de vardır 6 Ağırılıklarınızı da yüklenir, canlarınızın yarısına tüketmeden varamıyacağınız beldelere kadar götürürler, her halde rabbınız size çok re'fetli, çok merhametli 7 Hem binesiniz diye, hem de ziynet olarak atları, katırları, merkebleri de yarattı ve bilemiyeceğiniz daha neler yaratacak 8 Yolu doğrultmak da Allaha aiddir, ondan sapan da var, maamafih Allah, dilerse hepinizi hidayette kılardı 9

3. ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ Semavât ve Arzı hakk ile halketti -

Hepsinin bir hakk-u hakikati vardır ki onu tecavüz edemez ve hiç biri haksızlıkla tutunamaz, hepsinin hakkı mahlûkiyettir. Halikî'küllün hakkı olan ülûhiyyet hiç birinin haddi değildir. Bunları böyle yaratan Halık

﴿تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ tealâ ammâ yüşrikûndur. O müşriklerin şirk koştukları şeylerden

yüksek, çok yüksektir.

4. ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ﴾ O, insanı bir nutfeden halketti - düşünmeli ki bir nutfe,

bir meniye katrasa ne hakır bir mayı', ne âciz bir şeydir? Ve ondan bir insan yaratmak ne büyük kudrettir.

Maddesine bakınca böyle bir katra sümükten ibaret olan insan, mahzâ Allah tealânın kudretiyle, Allahın

ona nefhettiği ruh ile hiss-ü irade, nutk-u beyan sahibi kavî bir insan kılığına girer de ﴿فَإِذَا هُوَ﴾

bir de bakarsın o - bir nutfeden yaratılan mahlûk ﴿حَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ mübîn bir muhasım kesilir -

kendini müdafaa yolunda natûk bir münazaracı, mücadelecî haline gelir, veya mahiyetini unuttur da

Halikına karşı bile açık bir muhasım olur. Ona karşı şirk koşmağa, Mantık ve Felsefeden bahsetmeğe

kalkışır. Ve binaenaleyh bütün bu âlemde haksızlık yalnız insanlarda bulunur. Ve onun içindir ki inzar emri

de insanlara teveccüh eder.

5. ﴿وَ الْأَنْعَامِ﴾ En'am - ya'ni sûrei «En'am» da tafsıl olduğu üzere erkeği ve dişisile koyun,

keçi, sığır, deve sekiz eşe baliğ olan ve en'am ıtlak edilen davar ﴿خَلَقَهَا﴾ Allah onu da halketti -

dili olmiyan ve derdini anlatmaktan âciz bulunan o mahlûkları da yarattı fakat boşuna değil

﴿لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ﴾ sizin onlarda korunmak vasıtalarınız, ve menfaatleriniz

vardır. ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ Onlardan yersiniz de - ya'ni hepsini değil, halâl ve temiz olan ecza

ve aksamını ve onların bedenlerinden veya hizmetlerinden husule gelen hasılâtı yer, taayyüş edersiniz.

6. ﴿وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ﴾ Ve akşam

sabah getirdiğiniz saldığınız sırada sizin onlarda bir cemaliniz de vardır. - Karınları tok, memeler dolu

olarak mer'adan dönüşleri ve

sh.»3088

yavruları ile karşılaşip meleşmeleri ve yayılmıya giderken koşuşup oynaşmaları ne hoş ne zevklidir. Malın

gelişinde sahiblerinin zevkı gidişinden daha ziyade olduğu için « حِينَ تُرِيحُونَ » takdim

olunmuştur.

7. ﴿وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ﴾ Sizin ağırlıklarınızı da yüklenirler. - O «En'am» dan develer,

öküzler, mandalar kendinizin ve eşyanızın sıkletlerine hammallık da ederler, götürürler

﴿إِلَىٰ بَلَدٍ﴾ öyle uzak bir beldeye götürürler ki - sırf kendinize kalsa

﴿لَمْ تَكُونُوا بِأَلْبَانِهِ﴾ siz ona varamadınız ﴿إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ﴾ meğer ki

yarı canla olmuş olsun - ya'ni varanlarınız olsa bile meşakkatten tab-ü tüvani kesilmiş yarım ölü halinde

varırdınız ﴿ان رَّبَّكُمْ لَرُؤُفٌ رَحِيمٌ﴾ her halde rabbınız çok rauf çok rahîm - ki size bu

ni'metleri ihsan etmiştir. Binaenaleyh sizin de onları şefekat ve merhametle kullanmanız lâzım gelir.

Bunlardan başka :

8. ﴿وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ﴾ Atları, katırları, eşekleri de

﴿لَتَرْكَبُوهَا وَزِينَةٌ﴾ binmeniz ve zinetlenmeniz için - yarattı. Binaenaleyh bunları

yememelidir ﴿وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ve daha ne acaib şeyler halkeder ve edecektir ki

şimdi bilemezsiniz -filvaki' eslâfin görmediği, bilemeyeceği şeylerden biz, şimendiferler, otomobiller,

tayyareler gibi türlü binitlet Gördük. Kim bilir bundan böyle de Allah tealâ bizim bilmediğimiz ve

bilemeyeceğimiz daha neler yaratmış ve yaratacaktır. Şüphe yok ki bütün bu merakibden istifade etmek

için yol da lâzımdır. İşte Allah tealâ hep onların halıkı olduğu gibi 9.

﴿وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ﴾ hak maksude götürcek

olan doğru yol da Allaha aiddir. - Doğru yolu, hak şeriat bildirecek olan ve onun doğruluğunu tahhüd eden

de Allahtır. ﴿وَمِنْهَا جَائِرٌ﴾ Maamafih ondan sapan da vardır. - Yolun egrisi ve doğru yoldan

sapan yolcuları da vardır. Demek ki Allah, onların bilfil hidayetini dilememiştir. Çünkü

﴿وَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ dilemiş olsa idi hepinize bilfil hidayet ederdi - doğru

yolu, hak dini yalnız beyan iktifa etmez de bütün insanlara ona sülûk dahi nasıb ederdi.

﴿۱۰﴾ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ
شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿۱۱﴾ يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ
وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿۱۲﴾

Meali Şerifi

O odur ki Semâdan bir su indirdi. size ondan bir içecek var, yine ondan bir ağaç ki hayvan yayarsınız 10

Onunla size ekin, zeytun, hurmalıklar, üzümler türlüşünden meyveler bitirir, elbette bunda tefekkür edecek

bir kavm için bir âyet var 11

sh:»3090

﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ
مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Hem sizin için geceyi ve gündüzü ve Şems-ü Kameri teshir buyurdu, bütün yıldızlar da onun emrine

müşahhardırlar, elbette bunda akli olan bir kavm için âyetler var 12

﴿١٣﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ
لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Daha sizin için Arzdan muhtelif renklerle yarattıkları, neler var, elbette bunda tezekkür edecek bir kavm

için bir âyet var 13

sh:»3091

﴿١٤﴾ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا
وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

Meali Şerifi

Yine odur ki o, denizi teshir etmişirki ondan taze bir et yiyesiniz ve içinden giyeceğiniz bir ziyinet

çıkarsınız, gemileri de görürsünüz ki onda yara yara akar giderler, hem fazlından nasiyb arayasınız diye

hem de gerek ki şükredesiniz 14

﴿١٥﴾ وَالْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا
وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ
يَهْتَدُونَ ﴿١٧﴾

Meali Şerifi

Hem Arzda ağır baskılar bıraktı ki sizi çalkar diye, hem de nehirler ve yollar, gerek ki doğru gidesiniz 15

Ve alâmetler, yıldızla da onlar yol doğrulturlar 16

O halde :

﴿١٧﴾ أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٨﴾

﴿١٨﴾ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تَعْلَنُونَ ﴿٢٠﴾
وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
﴿٢١﴾ أَمْوَاتٌ غَيْرٌ أَحْيَاءَ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢٢﴾
الهِكْمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ
مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٣﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا
يُعْلَنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٤﴾

Meali Şerifi

İmdi yaratan yaratamıyana benzer mi? Artık siz bir tezekkür etmez misiniz? 17 Halbuki Allahın ni'metini

saysanız ihsâ edemezsiniz, her halde Allah çok gafûr, çok rahîmdir 18 Hem Allah neyi sir tutar, neyi ilân

edersiniz hepsini bilir 19 Allahdan başka yalvardıklarınız ise hiç bir şey yaratamazlar, halbuki kendileri

yaratılıp duruyorlar 20 Hep ölüdürler, bizzat hayy değildirler ne zaman ba'solunacaklarına da şuuruları

yoktur 21 İlâhınız bir tek ilâhtır, öyle iken Âhirete inanmıyanlar kendilerini büyüksündüklerinden dolayı

kalbleri münkirdir 22 Şüphe yok ki Allah, onların ne gizlediklerini, ne açıkladıklarını hep bilir, her halde o,

kibirlenenleri sevmez 23

sh:»3093

﴿٢٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَآذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ
﴿٢٥﴾ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ
الَّذِينَ يَضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٦﴾ قَدْ مَكَرَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ
السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٧﴾

Meali Şerifi

Onlara rabbınız ne indirdi? Denildiği vakit da "eskilerin masalları" dediler 24 Şunun için Kıyamet günü

kendi veballerini kâmilen yükledikten başka ilimsizlikleri yüzünden idlâl ettikleri kimselerin veballerinden

bir kısmını da yüklenecekler, bak ne fena yük yükleniyorlar 25 Evet, onlardan evvelkiler hiyleler kurmuşladı,

Allah da kurdukları bünyana kaidelerinden geldi de sekif, tepelerinden üzerlerine çöktü ve azâb

kendilerine duyamiyacıkları cihetten geldi 26

﴿٢٧﴾ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿﴾

sh:»3094

﴿٢٨﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقَوْا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Sonra Kıyamet günü onları rüsvay edecek ve diyecek: hani nerede o sizin haklarında şikak çıkarıp

durduğunuz şeriklerim? Kendilerine ilim verilmiş olanlar dediler ki: hakikat bütün sefalet-ü zillet bu gün

kâfirlerin üstünedir 27 Onlar ki Melekler onları nefislerinin zalimleri olarak kabzederler de o vakit bakarsın

şöyle diyerek teslim olmuşlardır : biz bir kötülükten yapmıyorduk, hayır, Allah sizin ne maksadla

yapıyordüğünüzü tamamen biliyor 28 Onun için girin bakalım Cehennem kapılarına: içinde kalmak üzere,

bak artık mütekebbirlerin mevkii ne fena? 29

﴿٣٠﴾ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا
لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ
وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

sh:»3095

﴿٣١﴾ جَنَّاتٌ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ
فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٢﴾ الَّذِينَ

تَتَوَفَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾

Meali Şerifi

Allahdan korkup korunanlara ise "rabbiniz ne indirdi? Denildiğinde "hayır" demişlerdir" bu Dünyada güzel iş yapanlara güzel bir mükâfat var ve elbette Âhiret yurdu daha hayırlıdır, Müttekilerin yurdu da ne hoş 30 Adin Cennetleri, ona girecekler, altından nehirler akar, onlara orada ne isterlerse var, işte Allah müttekilere böyle mükâfat eder 31 Onlar ki Melekler onları hoş hoş kabzederler "selâm, size girin, Cennete, çünkü çalışıyordunuz" derler 32

« وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۗ
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۗ » üzerine ma'tuflur.

Fakat o kâfirler:

﴿٣٣﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرٌ رَبِّكَ
كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا
أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ
مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٥﴾

sh:»3096

﴿٣٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ
شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٣٦﴾

Meali Şerifi

O kâfirler başka değil ancak kendilerine o meleklerin gelmesine veya Rabbinin emri gelmesine

bakarlar, onlardan evvelkiler de böyle yaptılar ve onlara Allah zulmetmedi ve lâkin kendileri nefislerine

zulmediyorlardı 33 Onun için amellerinin fenalıkları başlarına musibet oldu ve istihza ettikleri şey

kendilerini sarıverdi 34 Bir de müşrikler dediler ki: "Allah dileseydi ne biz, ne atalarımız ondan başka hiç bir

şey'e tapmazdık ve onsuz hiç bir şey tahrim etmezdik, bunlardan evvelkiler de böyle yaptılar, buna karşı

peygamberin vazifesi ancak açık bir tebliğden ibarettir 35

﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ
وَأَجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ إِن تَحَرَّصَ عَلَى هُدْيِهِمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
مَنْ يَضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٨﴾

sh:»3097

﴿٣٨﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ
بَلَى وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
لِيَبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ

﴿كَانُوا كَاذِبِينَ﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için biz, her ümmette "Allaha ibadet edin ve Tâguttan ictinab eyleyin" diye bir Resul ba'settik, sonra içlerinden kimine Allah hidayet nasîb etti, kiminin de üzerine dalâlet hakkoldu, şimdi Yer yüzünde bir gezin de bakın peygamberleri tekzib edenlerin akibeti nasıl oldu? 36 Sen onların hidayet bulmalarına harîs isen her halde Allah dalâlette bırakacağı kimselere hidayet vermez, onların yardımcıları da yoktur 37 Allah ölen kimseyi ba'setmez diye olanca yeminleriyle Allaha kasem hak bir va'd, ve lâkin nâsın ekserisi bilmezler 38 Ba'sedecek ki onlara ihtilâf ettikleri hakkı anlatsın ve onu inkâr edenler kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler 39

﴿٤٠﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ
﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنَبْوِّئَنَّهُمْ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَآجِرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾
﴿٤٣﴾ وَالَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٤﴾

sh:»3098

Meali Şerifi

Bizim her hangi bir şey için sözümüz, onu murad ettiğimiz zaman, sade ona şöyle dememizdir: "Ol"

hemen oluverir 40 Allah uğrunda zulme ma'ruz olduktan sonra hicret edenlere gelince de, elbette onları

Dünyada güzel bir surette yerleştiririz, maamafih âhret ecri her halde daha büyüktür, eğer bilseler 41 Onlar

ki sabretmişlerdir ve hep Rablarına tevekkül kırlarlar 42

41. ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ - Bu Sûrenin Mekki olduğuna göre bu âyetin sebebi nüzulü

Habeşistana hicret eden ilk muhacirîn olsa gerektir.

﴿٤٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحَىٰ إِلَيْهِمْ فَسَأَلُوا
أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ
وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ

يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٥﴾ أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ
اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ
﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٧﴾ أَوْ
يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٤٨﴾

Meali Şerifi

Senden evvel de Resul olarak başka değil, ancak kendilerine

sh:»3099

vahy veriyor idiğimiz erler göndermişizdir, ehli zikre sorun bilmiyorsanız 43 Beyyinelerle ve kitaplara; sana

da bu zikri indirdik ki kendilerine indirileni nâsa anlatasın ve gerek ki tefekkür edeler 44 Ya şimdi eman mı

buldu o kimseler: o fenalıkları yapmak için hile kurup duranlar, Allahın kendilerini Yere geçirmesinden?

veya hatır-u hayallerine gelmez cihetlerden kendilerine azâb gelivermesinden? 45 Veya dönüp dolaşırken

kendileri yakalayivermesinden, ki onlar âciz bırakacak değillerdir 46 Yâhut da kendilerini korkuta korkuta,

eksilte eksilte alivermesinden? Demek ki Rabbımız çok refetli çok merhametli 47

43. ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا﴾ Sûrei Yusüfe bak.

44. ﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزَّبْرِ﴾ Beyyineler, açık mu'cizeler ve kitablarla gönderdik. Bu ba,

evvelki âyetteki « أَرْسَلْنَا » fi'line muteallıktır.

47. ﴿فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ﴾ demek ki Rabbımız hakikaten çok rauf çok rahîmdir.

-Çünkü o kudretiyle beraber seyyiâta karşı ukubeti ta'cil edivermiyor.

﴿٤٨﴾ أَوْ لَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّسُوا ظِلَالَهُ
عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَلِلَّهِ
يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ
وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿سجده﴾ ﴿٥٠﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥١﴾

sh:»3100

Meali Şerif

Ya görmedilerde mi? Her hangi bir şeyden Allahın yarattığına bir baksalar a: gölgeleri sağ ve sollarında sürünerek Allaha secdeler ederek döner dolaşır 48 Hem Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allaha secde eder, gerek Dâbbe kısmından olsun ve gerek Melâike, ve bunlar kibirlenmezler 49 Fevklерinden rablarının mahafetini duyarlar ve her ne emr olunurlarsa yaparlar 50

48. ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ göndermediler mi? - Bir baksalar â

﴿إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ Allahın halhettiği her hangi bir şey'e - ya'ni her hangi

bir şey'e bakıp bir düşünseler görürler ki

﴿يَتَفَيَّؤُوا ظِلَّاهُ عَنِ الِئْمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُدَّاهُ لِلَّهِ وَهْمٌ﴾

﴿دَاخِرُونَ﴾ gölgeleri Allaha mütezellilâne secde ederek sağ ve soldan tefeyyü' eder - ya'ni etrafından

yâhud Şarktan Garba doğru döner meyleder. Burada secdeden murad, fi'li ihtiyariye munhasır eşyanın

gölgeleri bile sahiblerinin hukmüne değil, Allahın emrine mahkûm ve musahhardır. Sahibi ne kadar

uğraşır sa uğraşsın gölge Allah tealânın emr-ü takdiri vechile ziyanın noktai vürudu istikametinde düşer ve onun tahavvülâtını ta'kib eder. Aynı zamanda gölge ziyanın eseri de değildir, ecsam ile ziya arasında öyle bir nisbete, bir kanuna mahkûmdur ki işte o kanun Allahın bir emridir. Ve Binaenaleyh eşyanın gölgelerinde bile hukm ve tesarruf Allahındır. Onlar yerde sürünürken sahiblerine değil, Allaha secde eder ve Allah tealânın vahdaniyyetini ı'lân eylerler.

49. «SECDE AYETİDİR»

﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ﴾

gerek Semâvâtta ve gerek Arzda deprenenlerin hepsi -Göklerde ve Yerde hareketi

sh:»3101

cismaniyye ile müteharrik her ne varsa ﴿وَالْمَلَائِكَةُ﴾ ve bütün Melâike ancak Allaha secde

ederler. - İradî olsun gayri iradî olsun munhasiren Allaha inkıyad ederler

﴿وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ ve bunlar istikbar etmezler. - Allaha secde, ibadet etmekten

kibirilenmezler 50. ﴿يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ﴾ fevklерinden hâkim olan rablarından

ve kendilerine her ne emrolunursa yaparlar. - Gerek **﴿وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾** korkarlar.

tâate ve gerek tedbiri âleme müteallık emredilen vazifelerini icra ederler. Demek ki Melekler de

mükellefler ve beynelhavfi verrece idare olunmaktadırlar. Bununla beraber itaat hususunda insanlar gibi

değildirler. Zira yerde deprenenler içinde dahil bulunan insanlar efali ıztırariyeleri cihetinde Allaha

inkıyad etmemek yapamaz, Allahın emrine kerhen ve biliztirar arzı teslimiyet ederlerse de irade ve

ihiyarlarına menût olan hususatta Allahdan korkmayan, Allaha secde ve ibadetten kibirlenen kâfirler, asiler

de vardır.

﴿٥١﴾ وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهِينَ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ
فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٥٢﴾ وَلَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ
الدِّينُ وَأَصْبًا أَفْغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ
فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْعَرُونَ ﴿٥٤﴾ ثُمَّ إِذَا
كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٥﴾

﴿٥٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

Meali Şerifi

Allah da buyurmuştur ki: iki ilâh tutmayın o ancak bir ilâhdır, onun için benden yalnız benden korkun 51

Hem Göklerde yerde ne varsa onun, din de daima onundur, öyle iken siz Allahın gayrisinden mi

korkuyorsunuz? 52 Hem sizde ni'met namına her ne varsa hep Allahdandır, sonra size keder dokunduğu

zaman da hep ona feryad edersiniz 53 Sonra sizden o kederi açtığı zaman da içinizden bir kısmı derhal

rablarına şirk ederler 54 Kendilerine verdiğimiz ni'meti küfrân ile karşılamak için şimdi zevk edin bakalım

fakat yarın bileceksiniz 55

51. ﴿الْهَيْنِ اثْنَيْنِ﴾ - Ya'ni fazlası şöyle dursun iki ilâh bile tutmayın.

﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ

لَتَسْعُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٧﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ
سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ
وَجْهَهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٩﴾ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا
بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلْأَسَاءُ
مَا يَحْكُمُونَ ﴿٦٠﴾

sh:»3103

﴿٦٠﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوِّءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ
الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

Meali Şerifi

Bir de bizim kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden tutuyorlar ilim şanından olmiyan nesnelere bir

nasib ayırıyorlar, tallahi siz bu yaptığınız iftiraldan mutlak mes'ul olacaksınız 56 Allaha kızlar da isnad

ediyorlar, hâşâ o sübhane, kendilerine ise canlarının istediği 57 Halbuki onların birine dişi müjdelendiği

vakit öfkesinden yüzü simsiyah oluyor 58 Verilen müjdenin sui te'siriyle kavminden gizleniyor, hakaret

üzere onu tutacak mı? Yoksa toprağa mı gömecek? Bak ne fena hükümler veriyorlar 59 Âhirete iymana

olmayanlar için kötülük meseli sıfatlar var, Allah için ise en yüksek sıfatlar, ve azîz odur, hakîm o 60

56. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا﴾ - Sûrei «En'am» da «
﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ﴾ bak.

57. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ﴾ - Huzaa ve Kinane kabîleleri Melâikeye Allahın kızları

diyorlardı. Halbuki kendileri kız evlâdlarını diri diri gömüyorlardı «

﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا﴾ âyetine bak. حم

60. ﴿لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ Âhirete iymanı olmayanların

﴿مِثْلُ السَّوِّءِ﴾ öyle kötü meseli vardır. - Ya'ni kötülükte mesel olan çirkin sıfatları vardır. Ki

evlâda muhtac olmakla beraber evlâdını öldürmek gibi. ﴿وَلِلَّهِ الْمِثْلُ الْأَعْلَى﴾

Allahının

sh:»3104

hakki ise meseli a'lâdır. - Ya'ni ulviyyette mesel olan en yüksek sıfattır ki vücubı zatî, gınai mutlak, rahmeti

vâsia, mahlûkatın evsafından münezzehtir. Onun için Allah tealâ, onların yaptıkları tavsîfâtın çok

âli, çok münezzehtir. Ona ne kız isnad edilir ne de oğul ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ ve o yegâne azîz -

kemali kudretle müteferrid ve bahusus onları her lâhza muahazaya kadir. ﴿الْحَكِيمُ﴾ yegâne

hakîmdir. -Yaptığını hikmeti baliğâ ile yapar.

Netekim:

﴿٦١﴾ وَلَوْ يُوَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّىٰ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦٢﴾

Meali Şerifi

Maamafih Allah insanları zulümleriyle muahaze ediverse idi Yer yüzünde bir deprenen bırakmazdı,

velâkin onları mukadder bir ecele kadar te'hîr eder, ecelleri geldiği vakıt da bir saat ne geriletebilirler, ne

öne geçebilirler 61

Allah böyle azîzi hakîm ve onun hakkı en âli, en güzel evsaf ile vasfolunmak iken :

﴿٦٢﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ الْكُذِبَ
أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ لَآجِرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾

sh:»3105

﴿٦٣﴾ تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

Meali Şerif

Hem Allaha kendilerinin hoşlanmıyacakları şeyler isnad ediyorlar, hem de dilleri kendilerine yalan söylüyor: en güzel akıbet onlarınmış! Doğrusu ateş onların, hem onlar ona en önde gidecekler 62 Tallahi biz senden evvel bir çok ümmetlere Resuller gönderdik, buna karşı Şeytan onlara amellerini tezyin etti, bu gün de o onların velisidir ve onlara elîm bir azâb var 63

62. ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ﴾ Bir de tutarlar kendilerinin hoşlanmıyacakları

şeyleri Allaha kırlarlar. - Netekim kız evlâdını hoşlanmazlar, Allahın kızları var derler, kendileri riyasette ortağı hoşlanmazlar, Allaha şirk koşarlar, kendileri elçilerine hurmet edilmesini isterler, Allahın Resullerile istihfaf ederler, putlarına kıymetli mallarını takdim ederler, beğenmedikleri aşâğılık mallarını Allah için vermeğe kalkışrlar ilh..

﴿٦٤﴾ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي
اِخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٥﴾

Meali Şerif

Sana bu kitabı indirmemiz de ancak şunun içindir ki onlara hakkında ihtilâf ettikleri şey'i beyan edesin ve

iyman edeceklere bir hidayet, bir rahmet olsun 64

sh:»3106

﴿٦٥﴾ وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾

Meali Şerif

Evet Allah Semâdan bir su indirdi de onunla Arza ölümünden sonra hayat verdi, her halde bunda

dinliyecek bir kavm için bir âyet vardır 65

65. ﴿يَسْمَعُونَ﴾ Sem'i bulunan, dinliyecek olanlar- burada ba'delmevt hayata sebep olan

Semavî suyun indirilmesi ihtar olunurken « **يَسْمَعُونَ** » buyurulması şayani dikkattir. Halbuki suyun

nüzulüne mülâyım olan dinlemek değil, görmek veya düşünmek görünür. Binaenaleyh bunda mühim bir

nükte vardır ki o da zikrolunan suyun Kur'anı temsil olduğuna işarettir. Netekim sûrei Ra'dde «

« **وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً** » âyetinde de bunun bir nazîri geçmişti.

﴿٦٦﴾ **وَأَنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ
بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ** ﴿٦٧﴾ **وَمِنْ
ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ** ﴿٦٨﴾

sh:»3107

Meali Şerifi

Her halde size sağmal hayvanlarda da bir ibret vardır, size onun butûnundakinden fers ile dem arasında

halıs bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından kayar gider 66 Hurmalıkların ve üzümlüklerin meyvalarından

da, bundan hem bir müskir çıkarırsınız hem de bir güzel rızık, her halde bunda akli olan bir kavm için elbet

bir âyet var 67

67. ﴿تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا﴾ Bir müskir bir de güzel rızık alırsınız -

bu âyet müskirâta dâir ilk nâzil olan âyettir. Bununla şarab henüz tahrim edilmiş olmamakla beraber

görülüyor ki rızkı hesene mukabil zikr edilmiş ve binaenaleyh güzel bir şey olmadığı anlatılmıştır.

Makabline de dikkat edilince anlaşılır ki rızkı hasen ile sekerin tekabülü sût ile fers ve demin tekabülüne

nazîrdir. Bu ise ricis tahrimine iymadır. Binaenaleyh burada rızkı hasen pekmez ve ma'mûlâtı gibi tatlılardır.

﴿٦٨﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ
بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٩﴾ ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلًّا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٧٠﴾

sh:»3108

Meali Şerifi

Rabbın bal arısına da şöyle vahyetti: dağlardan ve ağaçlardan ve kuracakları köşklerden göz göz evler edin 68 Sonra meyvaların hepsinden ye de rabbının müyesser kıldığı yollara koy, içlerinden renkleri muhtelif bir içecek peydâ olur ki onda insanlara bir şifa vardır, her halde bunda tefekkür edecek bir kavm için elbet bir âyet var 69

68. ﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ﴾ - Buradaki vahyi müfessirîn vahyi ilham diye tefsir

etmişlerdir. Çünkü bundan mürad vahyi nübüvvet olmadığı zâhirdir. İlham bir ma'nâyı kalbe ilkadır. Fakat ilham, ilmî veya amelî bir vücut ve ızdırar ifade etmez. Halbuki bal arısında şu ifade olunan meani zarureti amelîye ifade eden bir fitrati mahsusadır. Denebilir ki arının san'atı bir nübüvvet vahyi olmamakla beraber zarurî bir hüküm ifade etmesi haysiyetiliye ona şebihtir. Ve vahiy denilen şeni ruhînin kuvvet ve isabetini tasavvur-ü tefekkür edebilmek cihetinde ilhamdan daha kuvvetli bir misaldir. Ya'ni Hak tealâ tarafından arıya bal yapmak ruh ve san'atı şaşmaz bir vücut ve isabetle verildiği gibi Peygambere gelen vahiy de

zarurî bir ilmi ledünnîdir. Ve buna işareten « ربك » buyurulmuştur. Binaenaleyh arıya vahyin ma'nası

ona o ruh-u fitratı vermek ve zâhiri bir vasıta olmaksızın gizli bir surette terbiye ederek ona o hiss ve san'atı

kemali kat'ıyyetle ta'lim edip belletmek demektir.

﴿٧٠﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ
الْعُمْرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾

sh:»3109

﴿٧١﴾ وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ
فُضِّلُوا بِرَأْدِي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ
أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧٢﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٣﴾
وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٤﴾ فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣١١٠﴾

Meali Şerifi

Hem Allah sizi halketti, sonra sizi vefat ettiriyor, içinizden kimi de erzeli ömre reddolunuyor ki biraz ilimden sonra bir şey bilemez olsun, her halde Allah hem alîm hem kadîr 70 Allah ba'zınızı ba'zınıza rızıkta tafdıl de etti, fazla verilenler rızıklarını ellerinin altındakilere reddediyorlar da hepsi onda müsavî oluyorlar da değil, şimdi Allahın nîmetini mi inkâr ediyorlar? Allah size kendilerinizden zevceler de verdi ve size zevcelerinizden oğullar ve torunlar verdi ve sizi hoş hoş nîmetlerden merzuk buyurdu, şimdi bâtilâ inanıyorlar da onlar

sh:»3110

Allahın nîmetine küfür mü ediyorlar? 72 Allahı bırakıp da kendilerine Göklerden ve Yerden zerrece bir rızka malik olmıyan ve olmak ihtimali bulunmıyan şeylere tapıyorlar 73 Artık Allaha temsiller yapmağa kalkmayın, çünkü Allah bilir siz bilmezsiniz 74

﴿٧٥﴾ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ
رَزَقْنَاهُ مِنَّْا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ
الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٦﴾ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا
رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ
أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لآيَاتٍ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ
وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٧﴾

Meali Şerifi

Allah şunu temsil getirdi: bir abdi memlûk, hiç bir şey'e kudreti yok, bir de o zat ki kendisine tarafımızdan

güzel bir rızık nasîb etmişiz de o ondan gizli, açık infak edip duruyor, hiç bunlar müsavi olurlar mı? Bütün

hamd Allahındır amma çokları bilmezler 75 Allah şunu da bir temsil getirdi: iki kişi birisi dilsiz, hiç bir şeye

kudreti yok, efendisine sade bir ağırlık, ne tarafa gönderilse hiç bir hayre yaramaz, hiç bu, adâletle âmir

olan ve doğru bir yolda giden kimseye müsavi olabilir mi? 75

sh:»3111

75. ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ﴾ - Burada « هَلْ يَسْتَوِيَانِ » buyurulmayıp da cemi' sıgası irad

olunması yalnız iki ferd değil, iki sınıf arasında mukayese olduğuna işarettir. Ya'ni hurriyyetine sahip olmayıp başkasının milki olan âciz köleler sınıfı ile hurler sınıfı ve bahasus güzel rızık ile merzuk olup da onu muhtac olanlara sarf-ü harc eden hurler sınıfı müsavi olur mu? Elbette olmazlar değil mi? İşte Allahdan başkasına tapanlar abdi memlûk gibi hurriyyetini verip bir mahlûka kul olmuş köleler kabilindendir

Allahdan başka ilâh tanımayan muvahhid mü'minler de ahrar demektir. Filvaki' «

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ diye bilmekten büyük hurriyyet tasavvur olunamaz.

Binaenaleyh küfr-ü şirk, bâtil dinler hep birer kaydi esaret, dini hak ve imanı tevhid insan için bir hurriyyet,

bir servettir. Düşünmeli ki o hurriyyet ni'meti ne büyük ni'mettir ve onu veren kimdir?

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ bütün hamd Allahındır. - Hurriyyet onun ni'meti olduğu gibi her ni'met de

onundur. Binaenaleyh hakkı şükür ve ta'zim de münhasiren onundur. Hurriyyetin kıymetini bilmeli, din ve

iymanın kadrini anlamalı da münhasiren Allaha ubudiyet ederek hamd etmelidir.

﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ fakat ekserîsi bilmezler - bilmezler de küfr-ü küfranda

bulunurlar. Hurriyyet da'vasile Şeytana esir olurlar.

Gelelim ikinci temsile:

76. ﴿رَجُلَيْنِ﴾ iki
﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا﴾ Allah şunu da darbi mesel yapmıştır.
﴿لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ﴾ birisi dilsiz - söz söyleyemez
﴿أَحَدَهُمَا أَبْكُمُ﴾ adam
﴿وَهُوَ كُلُّ عَلَى مَوْلِيهِ﴾ ve o efendisine de bir bâdır - ya'ni o
hiç bir şey beceremez

hımbıl aynı zamanda bir efendiye muhtac bir köledir. Fakat o efendisine

sh:»3112

﴿أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لآيَاتٍ بِخَيْرٍ﴾ nereye gönderirse
ne de bir yükür. Boşuna yer içer

bir hayre yaramaz - işte kâfirlerin darbi meseli budur. Hak söz söylemez, hakka karşı dilsizdir, mevlâsı olan

Allah tealâyâ muhtactır. Fakat onun emirlerini iyfa etmez, yer içer bir hayra yaramaz. Şimdi bir tasavvur

﴿هَلْ يَسْتَوِي هُوَ﴾ o - ebkem, kell
olunsun

﴿وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ bir de adalet emreden ve

bununla beraber kendisi de sıratı müstekim üzere bulunan kimse hiç müsavî olur mu? - Elbette olmaz. İşte

kâmil mü'minin darbi meseli de budur. Kendisi doğru yolda gider, hak din ile mütedeyyin, ilmi ile âmil

olarak hakkı söyler, adl-ü hakkaniyyet emreder, emir bilma'ruf yapar ve bu suretle sahib kelâm, ülül'emr

olur. Ve böyle yaparken kendisi adl-ü istikametden ayrılmaz. (Sûrei «Nisâ» da «

كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ» bak). Şüphe yok ki böyle adlemreden

insanlar içinde icrayi adalete me'mur olanlar da haktan inhiraf edecek olsalar bile kolaylıkla edemezler.

Onun içindir ki bir hadîsi nebevîde « كَمَا تَكُونُوا يُوَلَّى عَلَيْكُمْ » buyurulmuştur.

Zamanımızdaki müslimanların esbabı sükutları da bu noktadan ve bu meselden istihrac olunabilir.

﴿٧٧﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا
كَلِمَةٍ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
﴿٧٨﴾ وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا
وَجَعَلَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٩﴾

sh:»3113

﴿٧٩﴾ أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوْءِ السَّمَاءِ

مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٧﴾

Meali Şerifi

Bütün Semavât-ü Arzın gaybını bilmek de Allaha mahsus, saat emri ise sâde lemhi basar gibi yâhud daha yakındır, şüphe yok ki Allah her şey'e kadir 77 Ve Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir halde çıkardı ki hiç bir şey bilmiyordunuz, öyle iken size, işitme, gözler, gönüller verdi ki şükredesiniz 78 Görmediler mi baksalar a kuşlara cevvi Semâda müsahharlar iken onları Allahdan başka tutan nedir? Elbette bunda iman edecek bir kavm için çok âyetler var 79

78.

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا﴾ الخ ﴿٧٨﴾

- Bu âyet ilim nazariyyesinde ihtibar ve tedrib mezhebini müeyyid görünüyor.

﴿٨٠﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ

جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ
أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ ﴿٨١﴾

sh:»3114

﴿٨١﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ
الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ
تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ
﴿٨٢﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٣﴾ يَعْرِفُونَ
نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يَنْكُرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٤﴾

Meali Şerifi

Allah size evlerinizden bir mesken yaptı ve en'am derilerinden size gerek göç günümüzde ve gerek

ikametiniz gününde hafif hafif taşıyacağınız evler ve yünlerinden yapağlarından, kıllarından bir zamana

kadar (giyinecek, kuşanacak, serilecek, dōşenecek) bir esas ve (ticaret edilecek) bir meta' yaptı 80 Allah

halkettiği şeylerden sizin için gölgeler yaptı ve sizin için dağlardan siperler yaptı, hem sizi sıcaktan vikaye

edecek esvablar hem de harbde vikaye edecek esvablar yaptı, bu suretle üzerinizde olan ni'metini

tamamlıyacak ki siz halıs müsliman olup selâmet neşredesiniz 81 Buna karşı eğer yüz çevirirlerse artık

senin üzerine dūşen ancak tebliđi beliđdir 82 Allahın ni'metini tanırlar, sonra da inkâr ederler ve ekserisi

kâfirdirler 83

sh:»3115

﴿٨٤﴾ وَيَوْمَ نَبَعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤَدُّنَ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا
الْعَذَابَ فَلَا يُخَفِّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَإِذَا رَأَى
الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَ هُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ
كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ فَأَلْقُوا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ
﴿٨٧﴾ وَالْقُوا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿٨٨﴾ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ
عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٩﴾ وَيَوْمَ نَبَعَثُ

فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجَعْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى
هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً
وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٣١١٦﴾

Meali Şerifi

Bir gün de gelecek ki her ümmetten bir şâhid ba'sedeceğiz, sonra o küfredenlere ne izin verilecek ne de

onlardan

sh:»3116

tarziye istenecek 84 Ve o zalimler azâbı gördükleri vakit artık o onlardan ne tahfif olunacak ne de

kendilerine mühlet verilecek 85 Ve o müşrikler şeriklerini gördükleri vakit «Ya rabbenâ! işte şunlar seni

bırakıp da kendilerine taptığımız şerikler diyecekler, onlar da şu sözü fırlatacaklar: her halde siz kat'iyen

yalancılarsınız Ve o gün Allaha arzı teslimiyet etmişlerdir ve bütün o uydurdukları şeyler kendilerini

bırakarak gaib olup gitmişlerdir 87 O hem küfretmiş hem de Allah yolundan çevirmiş olanlar diğerlerini de

ıfsad ettikleri cihetle o azâb üstüne bir azâb ziyade etmişizdir 88 Hele her ümmet içinde kendilerinden

üzerlerine bir şâhid ba's edeceğimiz, seni de onlar üzerine şâhid getirdiğimiz gün!... ve bu kitabı sana

ceste ceste indirdik ki her şeyi beliğ bir surette beyan etmek hem bir hidayet kanunu, hem bir rahmet, hem

de müslimîne bir müjde olmak için 89

﴿٩٠﴾ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ
وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

Meali Şerif

Haberiniz olsun ki Allah size adli, ihsanı ve yakınlığı olana atâyı emrediyor ve fuşsiyyâtan, münkerden,

bagiyden nehyediyor, size va'zediyor ki dinleyip anlayıp tutasınız 90

90. ﴿وَالْإِحْسَانِ﴾ ihsanı ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ Muhakkak Allah, adli
﴿وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ﴾ akrabaya vergiyi emreder ﴿و﴾ ve - hususiyle

sh:»3117

﴿وَالْمُنْكَرِ﴾ ve fuhşiyâtan ﴿وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ﴾ münkerden
﴿وَالْبَغْيِ﴾ bagiden neheyler.

ADİL, her şeyi mertebesine vaz'etmek, hakkı yerine koymaktır ki bagyin, ta'biri aharle cev-r-ü zulmün zıddıdır. Adil, insaf ve hakkaniyyet ve istikamet mefhumlarını tazammun eden bir denkleştirmedir ki terâzinin dili gibi ifrat ile tefrit beyninde bir noktai tevhid ve istikamet olarak tarafeyninde muadele denilen bir muvazenet ifade eder. Ve Bundan dolayı adâlete ve adalet düsturlarına mizan dahi itlak olunur.

Netekim « وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ »

» buyurulmuştur. Ya'ni adalet, nizamı âlemdir. Ve amel ve taatte mikdari vacib olan bir fazileti ahlâkiyyedir.

Şüphe yok ki her hakkın başı Hak tealanın hakkı olan ulûhiyyet hukukudur. Ulûhiyyet hukukunun birincisi

ise vahdaniyettir. Çünkü şerik ve nazırı bulunanın aksayı ta'zime istihkakı olamaz. Binaenaleyh adlin başı

tevhidi ilahtır. Netekim bu ayetin tefsirinde İbni Abbastan: «

﴿عَدْلٌ . شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ . ﴿عَدْلٌ . خَلْعٌ

﴿عَدْلٌ . تَوْحِيدٌ﴾ . ﴿عَدْلٌ . تَوْحِيدٌ﴾ rivayetler varid olmuştur.

IHSÂN kelimesi de lûgatte iki suretle isti'mal olunur. Birisi « أَحْسَنَهُ » dur ki bir şeyi güzel yapmak demektir, Birisi de « أَحْسَنَ إِلَيْهِ » dir ki ona iyilik etti demektir. Lisanımızda ihsân bu ikinci ma'nada

müteareftir. Âyette ise ikisine de muhtemeldir. Ve her ikisile de tefsir, varid olmuştur. Evvelkisi yaptığını

güzel yapmak demek olur. Bu ma'na ile ihsan, hadîsi nebevîde «

أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ » sanki görüyorsun gibi Allaha ibadet eylemen» diye tefsir

olunmuştur. Ya'ni bu surette ihsan, «vazifeyi en güzel surette yapmak» demektir. Yine bu ma'nadan olarak

aleyhissalatü vesselam: «

إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ إِلَّا حُسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا
الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبِيحَةَ وَلِيَحِدَّ أَحَدُكُمْ شُفْرَتَهُ
وَلِيُرِحَ ذَبِيحَتَهُ» buyurmuştur ki «Allah teala her şey üzerine ihsanı yazdı, binaenaleyh katil ve

zebhi dahi güzel surette

sh.»3118

yapınız her biriniz bıçağını iyi bilesin ve zebihasına rahat ettirsin» demektir. İkincisi nasa iyilik yapmak

demek olur. Bu ma'na ile ihsan da « أَنْ تُحِبَّ لِأَخِيكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ » kendin

için sevdiğini kardeşin için de sevmen» hadisi şerifile tefsir olunmuştur.

« اِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَى » akrabaya muhtac oldukları hususatta atıyye ve ihsan ile sila ve

ikramdır. Bu esasen ihsanda dahil ise de şanına ihtimamen bilhasa zikrolunmuştur. Resuli ekrem

sallallahü vesellemeden merviydir ki buyurmuştur: «

إِنَّ أَعْجَلَ الطَّاعَةِ ثَوَابًا صِلَةُ الرَّحِمِ » sevabı en çabuk olan taat silei rahîmdir»

ya'ni akrabaya ihsan ile te'yidi alâkadır اهـ .

FAHŞÂ, çirkinlikler, zinâ gibi şehvâta mutabeatte ifrat ile alâkadar olan günahlardır ki lisanımızda

fuhşiyat ta'bir olunur. Ve bunlar insanların en çirkin halleridir.

Münker, ne şeriatte ne âdette tanınmıyandır. Zira şer'-ü âdette ma'ruf olmiyan fi'iller hoş görülmez,

gadabı tehyic eyler, redd-ü inkâr edilir. Ya'ni hakkı olmiyan şey'i taleb etmek, gayrın hukukuna tecavüz

eylemektir ki adlin zıddı ya'ni zulümdür.

Kibari sahabeden Osman ibni Maz'uni Cumahı radiyallahü anhten merviydir ki «ben, demiş, iptidada sırf Muhammed Aleyhisselâmdan utandığım için müsliman olmuş idim, islâm henüz kalbimde tekrur etmemişti. Bir gün huzuruna vardım. Bana konuşuyordu. Konuşurken gördüm ki gözünü Semaya dikti sonra da sağından aşağı indirdi. Sonra bunu bir daha tekrar etti. Sordum, buyurdu ki: sana konuşurken birden bire Cibril sağımdan nüzul etti de «Ya Muhammed! «

« إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ » adil, «
« شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » ihsan, kıyam bilferaız

sh:»3119

« وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ » zina « وَأَيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَى » ya'ni karabeti olana sıra « وَالْبَغْيِ » istitale dedi. İşte bunun üzerine, dedi « وَالْمُنْكَرِ » ne şeriatte ne sünnette tanınmayan

müşarünileyh Osman: kalbime iyman oturdu. Vardım Ebû Talibe haber verdim «ey ma'şeri Kureyş, dedi, biraderzademe ittiba' ediniz ruşdü bulacaksınız. Her halde size ancak mekârimi ahlâktan başka bir şey emretmiyor.» Bunun üzerine Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem «ey amucacığım! Nâsın bana ittiba' etmeleri emredersin de kendini bırakır mısın?» Dedi ve cehdetti. Fakat o, ıkrarı islâmdan ibâ etti ve

binaenaleyh « إِنَّكَ لَاتَهْدِي مَنْ أَحَبَبْتَ » âyeti nâzil oldu.

Hazreti Aliden de mervîdir ki şöyle demiştir: «Allah tealâ, Peygamberine kendisini Arab kabîlelerine arzetmesini emretti, binaenaleyh Nebiyyi ekrem çıktı ben ve Ebû Bekir beraberinde idik, bir mecliste tevakkuf ettik ki üzerlerinde vekar vardı. Ebû Bekir, bu kavim, kimlerden diye sordu, Şeyban ibni Sa'lebeden dediler. Bunun üzerine Resulullah onları iki kelimeyi şehadet da'vet ve Kureyş tekzip ettiği için kendisine yardım etmelerini teklif etti. Edince Makrun ibni Amir, ya Eha Kureyş, dedi, bizi da'vet ettiğin şey nedir? Resulullah « إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ الْآيَةَ » tilâvet buyurdu. Binaenaleyh Makrun ibni Amir «vallahi, sen mekarimi ahlâka ve mehasini a'male da'vet ediyorsun. Seni tekzip eden ve senin aleyhinde hareket etmek isteyenler kasem ederim ki ifk-ü iftira ediyorlar» dedi.

İbni Mes'ud radiyallah ü anh demiştir ki «Kur'anda hayr-u şerri en camî olan âyet budur. Demişlerdir ki eğer Kur'anda bu âyetten bir şey olmasa idi ona yine «

« تَبْيَانٌ لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ وَبُشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ » iflakı sadık olurdu. « وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ الْخَبْرَ » « وَاللَّهُ أَعْلَمُ »

irad olunması buna tenbih

sh:»3120

içindir. Böyle emr-ü nehiy ve hayr-ü şerri beyan ve temyiz ile Allah ﴿يَعِظُكُمْ﴾ size va'zediyor ki

﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ tezekkür edesiniz. - Belleiyib tutasınız. Binaenaleyh bu nasihatı dinleyiniz

bu emr-ü nehyi tutunuz.

﴿٩١﴾ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ
بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا
تَفْعَلُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَظَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ
أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَى
مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ وَلِيُبَيِّنَ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا
كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً
وَلَكِنْ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَلَتَسْئَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾

﴿٩٤﴾ وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوَاءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٥﴾ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٌ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾

Meali Şerifi

Bir de muahede ettiğinizde Allahın ahdini yerine getirin, ve sağlam sağlam ettiğiniz yeminleri bozmayın,

nasıl olur ki ona Allahı kefil kılmıştınız, şüphe yok ki Allah, ne yaparsanız tamamen bilir 91 Ve bir ümmet

diğer bir ümmetten daha nemalı olduğu için yeminlerinizi aranızda bir hud'a ittihaz ederek o, ipliğini kat kat kuvvetle büktükten sonra sökmeye çalışan karı gibi olmayın, her halde Allah sizi onunla imtihan eder ve elbette o ihtilâf etmekte olduğunuz şeyleri Kıyamet günü size muhakkak beyan edecektir 92 Allah, dilese idi elbet hepinizi bir tek ümmet yapardı ve lâkin o, dilediğine dalâlet, dilediğine hidayet buyurur ve her halde hepiniz bütün yaptıklarınızdan mes'ul olacaksınız 93 Yeminlerinizi aranızda

sh:»3122

hud'a ve fesada vesile ittihaz etmeyin ki sonra sağlam basmışken bir ayak kayar ve Allah yolundan saptığımız için fena acı tadarsınız, Âhirette de size pek büyük bir azâb olur 94 Allahın ahdini cüz'î bir bedele değişmeyin her halde Allah yanındaki sizin için daha hayırlıdır, eğer bilir iseniz 95 Sizin yanındaki tükenir, Allahın yanındaki ise bâkîdir, elbette biz o sabredenlere yaptıkları amelin daha güzelile ecirlerini muhakkak vereceğiz 96 Erkekten dişiden her kim mü'min olarak iyi bir amel işlerse muhakkak ona hoş bir hayat yaşatacağız ve yapmakta oldukları amellerin daha güzelile ecirlerini muhakkak vereceğiz 97

İmdi :

﴿٩٨﴾ فَآذآ قَرَآتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
﴿٩٩﴾ اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلَى رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿١٠٠﴾ اِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِيْنَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِيْنَ
هُم بِهٖ مُّشْرِكُوْنَ ﴿﴾

Meali Şerifi

İmdi Kur'an okuduğun vakit evvelâ Allaha sığın o recim Şeytandan 98 Hakikat bu ki iman edip de

Rablarına tevekkül edenler üzerine onun sultanı yoktur 99 Onun sultanı ancak onu veliy itti haz edenlere ve

Allaha şirk koşanlardır 100

98. ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ﴾ - İstiâze ile emir, ma'nâsile emirdir. Kur'an okumaktan müstefid olmak

için evvel emirde Şeytandan Allaha sığınmak lâzımdır. Bu ise esasen

sh:»3123

kalbin fı'lidir. Onun için cumhur, lâfzan istiâze ya'ni euzü çekmek vacib değil, müstehab demişlerdir.

Hasılı şeytanet peşinde dolaşan Şeytan dostları Kur'andan hidayet alamazlar. Onun için:

﴿۱۰۱﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ
قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۲﴾ قُلْ نَزَّلَهُ
رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى
وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿۱۰۳﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا
يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ
عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ﴿۱۰۴﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ
لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۱۰۵﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي
الْكُذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿﴾

Bir âyeti bir âyetin yerine bedel yaptığımız vakit Allah indirdiğine ve indireceğine a'lem iken o Şeytan
yârânı: "Sen sırf bir müfterisin" dediler, hayır onların çoğu bilmezler 101 Söyle onlara: onu Rabbından
hikmeti hakkile Ruhulkudüs

sh:»3124

indirdi ki iman edenleri tesbit etmek ve müslimanlara bir hidayet, bir bişaret olmak için 102 Muhakkak
biliyoruz ki onlar "mutlaka onu bir beşer ta'lim ediyor" da diyorlar, ilhad etmek istedikleri kimsenin lisanı
A'cem'dir, bu Kur'an ise gayet belîğ bir Arabî lisan 103 Allahın âyetlerine inanmıyanları elbette Allah,
hidayete erdirmez ve onlara elîm bir azâb vardır 104 Yalanı ancak Allahın âyetlerine inanmıyanlar uydurur
iftira ederler, işte onlar kendileridir ki o yalancılardır 105

101. ﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا الْخ﴾ - Bir âyetin yerine diğer bir âyetin bedel getirilmesi nesihtr.

Evvelki mensuh sonraki nâsîh olur. Kâfirler nesih mes'elesini nübüvveti Muhammediyye hakkında bir
şüphe gibi ileri sürmek istemişlerdi ki zamanımızda da hâlâ bunu ta'kîb eden kâfirler çoktur. Bu onlara
cevabdır. Ya'ni bir âyeti neshedip yerine diğer bir âyeti bedel getirdiğimiz vakit

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَنْزِلُ﴾ ki Allah, ne indirdiğini, indireceğini bilir. - Onun nesh-u tebdili

hâşâ cehilden değil, ilm-ü hikmetindedir. Evvelkisi de, sonraki de hikmeti ilâhiyyenin ve maslahati ibadın muktezasına göre nâzil olur. Bir vakit için maslahat olan diğer bir vakit için mefsedet olabilir, Bunun aksi de vardır. Zira devai, muhtelifdir. Şeriatler ise meaş-ü meadde ıbadullahın masalihile mütenasibtir. Halbuki Allah teala, şeriatı Muhammediyyeyi Kıyamete kadar muhtelif zamanların masalihine hâkim olmak için inzal buyurmuştur.

Allah tealâ, ne indirdiğini ve indireceğini bilib dururken bir âyeti tebdil ettiği zaman

﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ﴾ sen, Peygamber değil, bir müfterisin dediler -bu Kur'anı

kendin uyduruyorsun da Allaha iftira ediyorsun. Bu Allah kelâmı olsa idi tebdil olunur mu idi? demeğe kalkıştılar.

sh:»3125

Rivayet olduğuna göre: evvelâ şiddetli bir âyet sonra da ondan yumuşak bir âyet nâzil oldumu Kureyş

kâfirleri derlerdi ki «Muhammed, eshabı ile eğleniyor, bu gün bir şey emrediyor, yarın da ondan

nehvediyor. Her halde bunları o kendiliğinden uyduruyor da Allaha iftira ediyor». ﴿بَلْ﴾ hayır

﴿أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ onların ekserisi bilmez -içlerinde bilen ve bildiği halde inad ve

istikbar edenler dahi varsa da ekserîsinin ilim şanından değildir, ve Kur'anın hakikatini ve nesh-u tebdilin

faide ve hikmetini bilmezler.

102. ﴿قُلْ﴾ Sen söyle ki - ya Muhammed

﴿نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ onu Ruhulkudüs rabbından hakk ile

indirdi -

RUHULKUDUS, kudsiyyet ruhu, ya'ni hiç bir şaibe ile lekelemek ihtimali olmiyan pâklık ruhu, bir emniyete

şayan, mukaddes, tertemiz ruh demektir ki Cebraîldir. Netekim « نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ »

âyetindeki ruhu emin de odur. « وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ » kavli ilâhîsinde olduğu gibi burada

Cebraîlin ruhulkudus unvanile zikri kâfirlerin iftiralarını şiddetle reddiçin Peygamberin kemali nezahat ve

kudsiyyetini tashiran tesbit nüktesile alâkadardır. Ya'ni ya Muhammed, Kur'an öyle mukaddes bir kitabdır ki

bunu sana hiç bir şaiba ile lekedar olmak ihtimali olmiyan ruhulkudus, rabbın tealâdan indirmekte, hem de

hiç bir bâtila mahallolmiyacak surette hakkile indirmektedir. Binaenaleyh bu kitab nâsîh ve mensuhiyle

bütün mazmunu hak bir kitabı mukaddes ve sen, Rusulkuduse sahib bir Resuli haksın. Rabbın bunu böyle

indirdi ki ﴿لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ iyman edenleri tesbit etsin - iymanda sâbit kılsın

﴿وَهَدَىٰ وَبَشَّرِ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ve Allahın hükmüne inkıyad eden

bütün

sh:»3126

müslimîne hidayet ve bişaret olsun için - İşte nesih, böyle tesbit ve hidayet ve bişaret hikmetlerle

alâkadardır.

Burada bu «müslimîn» fasılasının terci bâlâdaki « تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ » âyetine işaretle «
انَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ» âyetini ihtar eder.

103. ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ﴾ Filvaki' biliyoruz ﴿أَنَّهُمْ﴾ onlar - o kâfirler
﴿يَقُولُونَ إِنَّمَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ﴾ hayır, onu muhakkak bir beşer ta'lim ediyor diyorlar. -

Ya'ni Kur'anı Muhammede Ruhulkudus indirmiyor, mutlak bir beşer ta'lim ediyor diyorlar. Böyle demeleri bir

kerre şimdiye kadar bir beşerden ta'lim görmediğini i'tiraf ve «kendi uyduruyor» demelerini tekzibdir. «

﴿عَلِمَهُ بَشَرٌ﴾ diyemiyorlar. Ya'ni Resulullahın i'lâni risaletten mukaddem ne gizli ne aşikâr bir

kimseden teallüm görmediği herkesin ma'lûmu olduğu cihetle hiç kimseyi iğfal edemeyecek olan öyle bir

iddiaya cesaret edemiyorlar. Fakat gödükleri fevkal'adelik karşısında bunu bahane ederek diyorlar ki «bu şimdiye kadar hiç bir ta'lim görmediği için bunu kendisi yapamaz. Bir ümmînin böyle bir kitab yapabileceğini akıl kabul etmez. Bunu şimdi muhakkak birisi ta'lim ediyor». Lâkin Allahın ta'lim ettiğine inanmak istemiyorlar da mutlak bir beşer ta'lim ediyor diyorlar. Bu Kur'anı ona bir beşer yapıyor, o da öğrendiklerini Allah kelâmı diye satmak istiyor, tarzında ifira ve istihza ediyorlar.

Bu âyetin sebebi nüzulü hakkında varid olan rivayetlerde denilmiştir ki: Mekkede Âmir ibni Hadramînin «Cebrâ» yâhud «Yeyş» namında rum bir kölesi varmış, okur yazar sahibi kitab imiş. Herkesi da'vet eden Resulullah ba'zan Merve'de onu meclisine alır konuşmuş, Kureyş müşrikleri buna kızar, Kur'anı Muhammede bu nasranî ta'lim ediyor diye istihza etmek isterlermiş. Bir de Cebra ile, Yesâra namlarında iki rum, Mekkede kılıç yaparlar ve Tevrat ve İncil okurlarmış.

sh:»3127

Resulullah ba'zan bunlara uğrar, okuduklarına rast gelirse dinlermiş. Ba'zıları da bunu behane etmek istemişler. Bir de «Huveytîb ibni Abdül'uzzâ» nın kölesi «Âbisâ» sahib kütüb imiş, müsliman olmuş, bunu

gören müşrikler «hâ, Muhammedi bu öğretiyormuş» demeğe kalkışmışlar. Bir de Selmâni Farisîden bahsedilmiştir. Fakat müşarünileyhin islâmı Medinede olduğu cihetle âyetin mekkî olmasına nazaran sebebi nûlünde bunun mevzuı bahsedilmesi doğru olamayacağı beyanile buna ı'tiraz olunmuştur.

Hasılı nübüvveti kabul etmek istemiyen müşrikler, Resulullahın yeni tahsile başlamış acemî bir müteallim veya başkasına yaptırdığını kendine isnad eden bir aldatici gibi göstermek için bir beşerin ta'limi şüphesini uyandırmak istiyor ve gâh şuna gâh buna isnad ederek muhtelif propagandalar yapıyorlardı.

Netekim son zamanlarda ba'zı hıristiyanlar da Muhammed, dinini hıristiyanlardan öğrendi, müslimanlığı hıristiyanlıktan aldı diye aynı vechile neşriyatta bulunmuşlardı. İşte bütün bunlara şamil hile olmak üzere görülüyor ki âyette bir isim tasrih edilmemiş mutlak olarak «bir beşer» denilmiş ve bununla şüphenin sureti umumiyyede kökünden haline işaret olunmuştur. Zira bu surette müfterîlerin asıl garazları her hangi bir beşerin ta'limi şüphesini ileri sürmektir. Hatâlarının da meb'hası budur. Kur'anın bir tenzili ilâhî olduğunu

inkâr etmek için öyle söyleyenler düşünmüyorlar ki

﴿لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِي﴾ ilhad etmek istediklerinin lisanı

A'cemîdir. - Arabî değil, ana lisanı Arabcanın yabancı bir A'cemîdir. Ya'ni ona bir beşer ta'lim ediyor

demelerinden maksadları nâsın aklını çelmek, fikirlerini Allahdan bir beşere çevirmektir. Halbuki bu

dedikleri büsbütün hılâfı ma'kuldür. Çünkü Muhammede ta'lim ediyor diye fikirleri eğmek istedikleri o

mefruz beşerin bir kerre Arabdan olmasına ihtimal yoktur. Zira Kur'an, bütün

sh:»3128

cihana meydan okuyup dururken Arab içinde öyle bir muallim olsa idi hiç şüphesiz, kalkıp «sana öğreten

ben değil miyim?» diye yüzüne vuruvermez miydi? Veyahûd Kur'anın nezîrlerini yapıp hiç olmazsa el

altından dağıtı vermez miydi? Arabın bütün büleğâ ve aġniyası bununla uğraşiyor ve Peygamberin malen

ve maddeten hiç bir kuvvei cebriyyesi bulunmıyor. Ve ona muaraza etmek için o kadar devâi ve evsâk

mevcud bulunuyordu ki bu şeriat altında öyle bir şahsın kendini tanıtmamasına «ihtimal mutessavver

değildi. Onun için Arab içinde öyle bir muallim olmadığı bil'istikra sâbit bulunduğu gibi ak'len ve bil'istidlâl

de sâbit idi. Binaenaleyh öyle bir şahsı mefruz, olsa olsa Arabın haricindeki her hangi bir kavimden bir

a'cemî olmak üzere farzolanabilirdi. Bundan dolayı Arablar da Arabla değil, balâda nakledildiği üzere

a'cemî ile ilhad ediyorlardı ﴿وَهَذَا﴾ halbu ki bu -Kur'anı kerîm

﴿لِسَانَ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ﴾ parlak bir Arabî lisandır. - Öyle Arabî bir beyandır ki bütün Arab

büleğasını tenzîrinden âciz bırakmıştır. Bunu bir a'cemî nasıl yapabilir? Böyle parlak bir Arabî artık bir

a'cemînin ta'limine nasıl isnad olunabilir? Gerçi bir A'cemînin oldukça iyi bir Arabça öğrenmesi ve bilmiyenlere ta'lim etmesi âdeten mümkündür. Fakat Arab değil, a'cemî olmak, sonra da bütün Arabın fevkında parlak bir Arabî lisana sahip olmak şüphe yok ki böyle bir farziyye de bir değil, iki mertebe harikulâdelik vardır. Allah tealânın o a'cemî hakkında harika üzerine harika olan bir ihsan ve in'ayetini mülâhaza ve kabul etmeden böyle bir farziyye yürütmek aklın bütün bütün zıddıdır. İşte Allahın ta'lim-ü tenzilini kabul etmeyip de akılları çelmek için «onu bir beşer ta'lim ediyor» diyen mülhidlerin bir ma'kul gibi ileri sürmek istedikleri o söz, ma'kul değil, daha ziyade hılâfî ma'kul ve tenakuzdur. Bir fevkalâdeyi kabul etmemek için iki fevkalâdenin kabulünü

sh:»3129

ma'kul farzeyler ve tenakuzlarından haberleri olmaz. İdrâk etmezler ki «onu bir beşer ta'lim ediyor» demekle Kur'anın parlaklığı sönmez o mefruz beşere daha fazla bir kıymet verilmiş, harika katlanmış olur.

Denebilir ki aceba bunların maksadları «bir a'cemî ma'nâyı telkin ediyor, o da onu o parlak Arabî ile

ifade eyleyor» demek olamaz mı? Fakat böyle demek, Kur'anın nazmi, münzel bulunduğunu ve nazmı

arbîsindeki fesahat ve belâgat i'tibarile kat'î ilzam ifade eden bir mu'cize olduğunu i'tiraf eylemektedir.

Hulâsa mülhidler, iftiralarında böyle mütenakız ve fikirlerinde böyle şaşkındırlar.

Zira 104. ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ Allahın âyetlerine

inanmıyanlar, şüphe yok ki ﴿لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ﴾ Allah onlara hidayet etmez

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ve onlara elîm bir azâb vardır.

105. ﴿إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾

yalanı ancak Allahın âyetlerine inanmıyan böyle iymansızlar uydurur. - İftira ederler

﴿وَأَوْلَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ ve yalancı ancak onlardır -ya'ni sana müfteri diyen o

iymansızlardır ya Muhammed, sen her halde sadıksın, bu Kur'an bir beşerin ta'limi değil, nazm-u ma'nâsile

﴿نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ dir. Binaenaleyh mü'minler, öyle

mülhidlerin sözlerine aldanıp da küfre düşmekten sakınsınlar. Çünkü :

﴿١٠٦﴾ مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ

مُطْمَئِنِّينَ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ
مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٧﴾

sh:»3130

﴿١٠٧﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ
وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٨﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ
طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمِعَتْهُمْ وَأَبْصَارِهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ
الْغَافِلُونَ ﴿١٠٩﴾ لَأَجْرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

Meali Şerifi

Her kim imanından sonra Allaha küfrederse - kalbi iman ile mutmainn olduğu halde ikrah edilen başka

- velâkin küfre sinisini açan kimse lâbüdd onların üstüne Allahdan bir gadab iner ve onlara azîm bir azâb

vardır 106 Bunun sebebi: çünkü onlar Dünya hayatı sevmiş âhirete tercih etmişlerdir, Allah da kâfirler

güruhunu doğru yola çıkarmaz 107 Onlar öyle kimselerdirler ki Allah kalblerini, kulaklarını ve gözlerini

mühürlemiştir ve işte onlardır ki hep gafillerdir 108 Çare yok onlar âhirette tamamen hüsrana

düşeceklerdir 109

106. ﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ﴾ Her kim imanından sonra Allaha

küfrederse - ya'ni kelimeî küfr tefevvüh eder, küfrolan sözü söylese

﴿إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾ kalbi iman ile mutmeinn olduğu

halde ikrah olunan değil - ya'ni canını veya a'zasından bir uzvunu itlâftan korkulur bir emr ile ikrah edilmek

suretile değil

sh:»3131

﴿وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا﴾ ve lâkin küfre sinisini açan - küfür hoşuna

giden, ya'ni ikrah olunmadığı halde rızasıyle kelimeî söyliylen veya ikrah olunduğu zaman kalbini bozup da

küfre i'tikad ediveren kimseler ﴿فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ﴾ bunlar üzerine Allahdan bir

gadab - ya'ni kühnü ta'rif olunmaz büyük bir gadab ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ve bir de

bunlara azîm bir azâb vardır. - Çünkü cürümleri en büyük cürümdür.

Rivayet olunur ki Kureyş ammanı ve babası Yasiri ve anası Sümeyyeyi irtidada ikrah ettiler, imtina' eylediler. Bunun üzerine Sümeyyeyi birer ayağından iki devenin arasına bağladılar ve: sen erkekler için müsliman oldun, diyerek bir harbe ile önünde deştiler. Develere sürükletip parçalatarak öldürdüler, arkasından Yasiri de öldürdüler ve islâmda ilk maktul bu ikisi oldular « » anasını babasını bu halde gören Ammar ise ikrah olunanı lisanen söyleyiverdi. Bunun üzerine: ya Resulullah, denildi Ammar küfretmiş. Resulallah sallallahü aleyhi vesellem buyurdu ki: hayır Ammar, baştan ayağa iyman dolmuş, iyman onun etine kanına karışmıştır. Derken Ammar ağlayarak Resulullah'a geldi, Resulallah da gözlerini silmeğe başladı ve buyurdu ki: nen var, tekrar ederlerse sen de dediğini tekrar et». Birde Müseylimetül'kezzab iki kişiyi tutmuştu. Birisine: Muhammed hakkında ne dersin? Dedi, Resulallah dedi. Benim hakkımda ne dersin? Dedi, sen de dedi. Binaenaleyh bunu bırakıverdi, o birine Muhammed hakkında ne dersin? dedi. Resulullah'a dedi. Benim hakkımda ne dersin dedi. Dilsizim cevabı verdi. Üç defa terar etti, o yine aynı cevabı verdi, binaenaleyh bunu katleyledi. Resulallah haber alınca buyurdu ki: evvelkisi Allahın ruhsatını tuttu, ikincisi hakkı ızhar etti. اهـ . Demek ki böyle

ikrahı mülci halinde yalnız lisaniyle kelimeyi küfrü telâffuz etmek câizdir, fakat bu ruhsattır ve âyetten

anlaşıldığı üzere kalbi iman ile mutmeinn olmak şartıyla bir ruhsattır. Fâkat ızharı hak ve 'zazi din için

helâki göze alıp da ictinab etmek azimettir. Ve bu hususta azimet ile amel efdaldır.

﴿١١٠﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ
جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١١﴾ يَوْمَ
تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١٢﴾ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً
مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ
فَآذَقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ
﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ
وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٤﴾ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ لِعِيَاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٥﴾

﴿١١٥﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا
أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَانَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾

Meali Şerifi

Sonra şüphesiz ki rabbın o mihnete mübtelâ olmalarının arkasından hicret eyleyen, sonra mücahade ve sabreden kimseler hakkında şüphesizdir ki rabbın bunun arkasından elbette gafurdur rahîmdir 110 O gün ki: her kes nefsi için mücadele ederek gelir, her nefse işlemiş olduğu amel tamamile ödenir ve hiç birine zulmedilmez 111 Bir de Allah bir şehri mesel yaptı ki emniyyet ve asayiş içinde idi, ona her yerden rızkı bol bol geliyordu, derken Allahın nı'metlerine nankörlük etti, Allah da ona o yaptıkları san'atla açlık ve korku libâsını tattırverdi 112 Celâlim hakkı için, onlara içlerinden bir Resul geldi de ona yalan söyleyor dediler, zulmederlerken azâb da kendilerini yakalayiverdi 113 Onun için siz Allahın size verdiği rızıklardan halâl ve hoş olarak yeyin de Allahın nı'metine şükredin, eğer gerçekten ona ibadet edecek iseniz 114 O size ancak

ölüyü ve kanı ve hınzır etini, bir de Allahın gayrisinin namına kesileni haram kıldı, her kim de muztarr olursa

bâğiy ve mütecaviz olmadığı halde, artık şüphe yok ki rabbın gafurdur rahîmdir 115

sh:»3134

﴿۱۱۶﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتَكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ
وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى
اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يَفْلِحُونَ ﴿۱۱۷﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿۱۱۸﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ
وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿۱۱۹﴾ ثُمَّ إِنَّ
رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۲۰﴾

Meali Şerif

Sade dilinizin yalan tavsifile şu halâl, şu haram demeyin ki yalanı Allaha iftira etmiş olursunuz, şüphe

yok ki yalanı Allaha iftirâ edenler felâh bulmazlar 116 Az bir istifade ve haklarında elîm bir azâb vardır 117

Yehudî olanlara ise bundan evvel sana naklettiklerimizi haram kıldık ve onlara biz zulm etmedik ve lâkin

kendi kendilerine zulmediyorlardı 118 Sonra şüphesizdir ki rabbın bir cehaletle kötülük işleyen, sonra

arkasından tevbe edip düzelen kimseler hakkında şüphesiz ki rabbın bunun arkasından elbette gafurdur,

rahîmdir 119

118. ﴿مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ﴾ - Sûrei «En'am» da «

﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ﴾ bak.

sh:»3135

﴿١٢٠﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢١﴾ شَاكِرًا لِنِعْمَةِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢٢﴾ وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَأَنَّهُ فِي الْآخِرَةِ
لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٣﴾

Meali Şerif

Muhakkak ki İbrahim başlı başına bir ümmet idi, tek bir hanîf olarak Allaha itaat için kıyam etmişti ve hiç bir zaman müşriklerden olmadı 120 Onun ni'metlerine şâkir idi, o onu seçmiş ve doğru bir yola hidayet buyurmuştu 121 Ve biz ona hem Dünyada bir hasene verdik, hem de şüphesiz ki o Âhirette elbette salihînden 122

120. ﴿انَّ اِبْرٰهٖمَ كَانَ اُمَّةً﴾ Muhakkak ki İbrahim başlı başına bir ümmet idi - nâs, hep kâfir iken o, ﴿قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًا﴾ bir hanîf, ya'ni bâtil dinlerin cümlesinden teberri ile hakka teveccüh etmiş temiz bir muhavvid olarak Allah için kıyam etmişti

﴿وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ hem o, müşriklerden değil idi - ya'ni müşrik oldukları halde kendilerini İbrahimin milletinden addeden Kureyş ve saire gibi müşriklerin dinlerine aslâ iştirak etmemiştii

121. ﴿شَاكِرًا لِّاٰنْعَمٰهٖ﴾ Allahın ni'metlerine şakir idi - o ni'metlerin şükürü iyfa etmek üzere kıyam etmişti.

O ni'metler ne idi denilirse ﴿اجْتَبِيهِ﴾ Allah, onu içtiba etmişti. «

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ
لِلنَّاسِ إِمَامًا ﴿وَهَدِيَهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ Buyurulduğu vechile nâsın önüne düşmek üzere nübüvete ıstıfa
ve bir doğru yola hidayet eylemişti - şu veya bu

vasıtayı dolaştırmaksızın doğrudan doğru Allaha götüren hak dine muvaffak kılmıştı ki milleti islâmdır.

«İctiba» karînesiyle anlaşılır ki bu hidayetin neticesi mücerred onun kendi ihtidası değil, halkı da irşad

olmuştur. İşte Dünya küfr-ü küfran içinde iken o, bu ni'metlerin şükrünü eda etmek üzere bu doğru yolda

giderek «رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي» duasile Allah için kıyam etti

122. ﴿وَاتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ biz de ona Dünyada bir hasene verdik, çok

güzel bir halet ve mazheriyyet ihsan eyledik - bütün insanlar arasında zikri cemîl ile senaya mazher kıldık.

Her din eshabı onu sever, bahusus müslimanlar «كَمَا صَلَّيْتَ عَلَيَّ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ» diye her

namazda yadederler ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ve muhakkak ki o,

Âhirette hiç şüphesiz salihlerdendir - «

الْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ، وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ،
﴿وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ﴾ diye duası vechile Cennette yüksek derecât

eshabındandır.

Şimdi bütün bunların fevkında İbrahime bahşedilen en yüksek şeref ve hasene şudur ki:

﴿۱۲۳﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعِ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا
كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿﴾

sh:»3137

﴿۱۲۴﴾ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Sonra da sana vahyyledik ki: hakperest (hanif) olarak İbrahim milletine ittiba' et, o hiç bir zaman

müşriklerden olmadı 123 Sebt tutmak ancak onda ihtilâf edenlere farz kılındı, her halde rabbın onların o

ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında Kıyamet günü beyinlerinde hükmünü elbette verecek 124

123. ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ﴾ Sonra sana şöyle vahyettik

﴿اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ bir hanif olarak milleti İbrahime ittiba' et - diğer dinlerin

hepsinden teberri edip İbrahim'in dinini ta'kib et, sen de o doğru yolu tutup Allah için kıyam eden bir ümmet

ol. Fakat milleti İbrahim denilince Arab Yehûd ve Nesarâ gibi ona mensubiyet iddia edip de putlara

tapanların veya Mesîha Allahın oğlu diyenlerin dinleri veya kavmiyyetleri zannedilmemelidir. Ekiden ihtar

olunur ki ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ o müşriklerden değil idi. - «

«مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا»

Şu halde milleti İbrahime ittiba' demek, cumartesi veya pazar tutmak demek değildir.

124. ﴿إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ Sebti, sırf onda

ihtilâf edenler üzerine kılındı - ya'ni Cumartesi İbrahim'in dininden değil, onda ihtilâf eden Beni İsrâil

üzerine tahrim kılındı ta'til yapıldı. Bu ihtilâf hakkında bazı müfessirîn şunu rivayet eylemişlerdir: Musâ

aleyhisselâm haftada bir günü ibadete tahsis etmek için Yehudîlere emretmiş ve bunun

Cuma olmasını söylemişti. Buna pek azı razı olmuş, ekseriyeti azîme: hayır Allah tealânın Semavât ve

Arzın halkından fariğ olduğu gün olsun ki Cumartesidir demişler. Bunun üzerine Allah tealâ da

Cumartesine izin vermiş ve kendilerini o gün avdan meni' ile mübtelâ kılmış. Sonra da Cumaya razı olan

ekalliyyet, bu emre itaat ettikleri halde a'kablâri ava sabredememişler, Allah tealâ da onları meshedip

maymuna çevirmişti. Diğer ba'zı müfessirîn de av hususundaki ihtilâf ve vebal ile tefsir etmiştir ki «

وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي
السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَعًا الْخ

bizce âyetten zâhir olan sebit hakkındaki bu ihtilâfın Yehûd ve Nesarâ arasındaki ihtilâfa işaret olmasıdır.

Zira nesarâ sebitin mensuh olduğuna kail olarak Pazarı tutarlar ve bu surette ma'nâ şu olur: Cumartesi

İbrahimin dininden değil idi Beni İsrâilde yapılmıştı. Onların ise Yehûd ve Nesarâsı ihtilâf etmektedirler,

Bunu müteakıb

﴿إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾

buyurulması da mülâyimdir.

Milleti İbrahime ittiba' işte şöyledir :

﴿١٢٥﴾ اُدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ
سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٦﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا
بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ ﴿١٢٧﴾

sh:»3139

﴿١٢٧﴾ وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا
تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٨﴾ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا
وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٩﴾

Meali Şerifi

Rabbın yoluna da'vet et: hikmet ile ve güzel güzel meviza ile, onlara da en güzel olan suretle mücadele

yap, çünkü rabbın odur en ziyade bilen yolunda sapanı, doğru gidenleri en iyi bilen de ancak odur 125 Ve

şayed ıkab ile mukabele edecek olursanız ancak size edilen ukubetin misliyle muâkabe ediniz ve şayed

sabrederseniz kasem olsun ki sabredenler için elbette daha hayırlıdır 126 Sabret, sabrın da ancak Allahın

ınayetiyledir, ve onlara karşı mahzun olma, yaptıkları mekirden telâş da etme 127 zira muhakkak ki Allah iyi

korunanlar ve hep güzellik yapanlarla beraberdir 128